Стрюк Оксана Олегівна,
курсант 3 курсу юридичного факультету
Інституту кримінально-виконавчої служби
Пазиніч Віталій Іванович,
викладач кафедри спеціальної підготовки Інституту кримінально-виконавчої служби, кандидат юридичних наук

ЄДИНА ПІДСТАВА КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ, ЇЇ ФАКТИЧНІ ТА ЮРИДИЧНІ СТОРОНИ

Слово «підстава» означає головні, базисні, вихідні положення. Діяти на підставі чого-небудь - означає спиратися на щось, мати щось за основу, відштовхуватися від чогось, мати щось як виправдання, достатній привід для діяльності [1, с. 45].

Як згадувалося, що у ст. 3 КК УРСР 1960 року було вперше застосовано термін «підстави» кримінальної відповідальності, внаслідок чого деякі науковці дійшли висновку щодо множинності цих підстав чи визнавали склад злочину єдиною підставою кримінальної відповідальності [2, с. 186]. Таким чином, даний підхід обумовив певну нечіткість та необґрунтованість у визначенні поняття «кримінальна відповідальність».

Поняття «підстава кримінальної відповідальності» визначається у ст. 2 КК України. Підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого цим Кодексом [3]. У цій нормі відбито найважливіше значення складу злочину для законності й обґрунтованості кримінальної відповідальності: тільки сукупність усіх передбачених законом ознак складу злочину може бути підставою кримінальної відповідальності. Тому склад злочину є єдиною і достатньою підставою кримінальної відповідальності: встановлення його ознак у конкретному суспільно небезпечному діянні особи озна-чає, що є все необхідне для кримінальної відповідальності. Тим самим склад злочину визначає і межі розслідування, оскільки основним завданням слідства саме і є встановлення об’єктивних і суб’єктивних ознак складу злочину.

Із наведеного поняття випливає, що кримінальна відповідальність пов’язана з єдиною підставою.

Поняття «підстава кримінальної відповідальності» містить дві складові: вчинення особою суспільно небезпечного діяння; наявність у вчиненому діянні складу злочину, передбаченого Кримінальним кодексом України. Причому ці складові являють собою двоєдину характеристику одного і того ж явища - підстави кримінальної відповідальності. У межах даної підстави вказані складові можуть бути визначені як умови кримінальної відповідальності, від наявності й взаємодії яких залежить і наявність власне цієї підстави як єдиного цілого [4, с. 48].

Ще за радянських часів А. А. Піонтковський зазначав, визнання складу злочину єдиною підставою кримінальної відповідальності котре означає, що

лише в межах складу злочину можна виділити об'єктивні й суб'єктивні підстави кримінальної відповідальності [5].

На думку Ю. В. Бауліна, потрібно розрізняти матеріальну і процесуальну підстави кримінальної відповідальності. Матеріальною підставою визнається вчинення особою суспільно небезпечного діяння, що містить ознаки складу злочину, а процесуальною - обвинувальний вирок суду. Відповідно до ч. 2 ст. 2 КК особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вина не буде доведена у законному порядку і встановлена обвинувальним вироком суду [6, с. 176].

У межах єдиної підстави кримінальної відповідальності можна виділити його фактичну та юридичну сторони. Фактична сторона - це вчинення в реальній дійсності суспільно небезпечного діяння, а юридична - це передбаченість такого діяння в КК. Підставою кримінальної відповідальності є встановлення судом повної відповідності фактичної та юридичної сторін вчиненого. Якщо такої відповідності немає, це свідчить і про те, що немає підстави кримінальної відповідальності, тобто складу злочину [21, с. 50].

Законодавець пов'язує кримінальну відповідальність тільки з конкретним актом поведінки особи, яка знаходить свій вираз у суспільно небезпечному діянні в формі дії чи бездіяльності, а отже це є єдина фактична підстава кримінальної відповідальності.

Так, до кримінальної відповідальності може бути притягнута лише та особа, яка є суб' єктом злочину і є винуватою у вчиненні забороненого Кримінальним кодексом України суспільно небезпечного діяння проти охоронюваних законом про кримінальну відповідальність об' єктів.

Таким чином, наявність двох умов у єдності, а саме фактичної та юридичної є обов'язковим для підтвердження в кожному конкретному випадку наявності підстави кримінальної відповідальності та, навпаки, відсутність хоча б однієї умови буде свідчити про відсутність підстави та неможливість застосування кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навчальний посібник / В. О. Навроцький. - К. : Юрінком Інтер, 2009. - 512 с.

2. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 12 січня 2015 року: (ОФІЦ. ТЕКСТ). - К. : Центр учбової літератури, 2015. - 170 с.

3. Панов М. Кримінальна відповідальність та її підстава / М. Панов // Вісник Національної академії прокуратури України. - 2010. - № 4. - С. 4552.

4. Піонтковський А. А. Вчення про злочин: підручник /
А. А. Піонтковський. - К. : Держ-юріздат, 1961. - 175 с.

5. Тихий В. Підстави кримінальної відповідальності за новим Кримінальним кодексом України / В. Тихий // Вісник Конституційного Суду України. - 2002. - № 3. - С. 50-52.

6. Андрусів Г. В. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник для студентів юридичних вузів та факультетів / Г. В. Андрусів, П. П. Андрушко, В. О. Беньківський. - К. : Юрінком Інтер, 1997. - 512 с.